

Tartalom: Oskolákról, (Szász Károly) 33. l. A' cserkesz leány, orosz novella, (Kőrösi) 38. l.

Oskolákról.

(Folytatás.)

b) Néposkola.

Néposkolák szükségéről, üdvös hatásáról, ma már senki nem kételkedik. Ezekről, még dicsőbben mint honvédi rendszeréről, van elhíresztelve Poroszország. Ezeknek hiánya az az egy, miért pirul a' méltán büszke Albion; 's a' hű az önhitt Frank, kémet küld ki ezeknek ellesésére az alá nézett, mondhatnám gyűlölt Német földre. Egész Európa egygyé olvadt fölszólalása után, részint viszhang képen, részint ösztönileg, néposkolák szüksége, és ismét néposkolák szüksége egyik jelszó a' nem kevesek között, mellyek a' Magyarhon békes harcának zászlóján is lobognak; 's ha valahol, itt valóban „vox populi vox dei.“ Csak a' „miként“ ez a' fatalis rövid szócska, mellytől, mint a' szembe hullott porszemtől függ: legyen-é vagy ne legyen világ, ez csinálja itt is a' nehézséget. Miként állítsunk, miként rendezzünk néposkolákat, that is the question!

Miként arat az ember? — Sarlót veszen, kimenyen a' mezőre 's a' t.? — Korán sem, hanem szánt és szánt és szánt, és vet először, a' többi legkönnyebb minden 'sattöbbik közt. — Itt is előzmény kell, 's az előzmény itt is e' kettőből áll:

1. A' dolog jelen állásának, a' status quonak minden oldalról, részletes ösmerete. Hány lakója, hány helysége, 's ezekben hány néposkolája van Erdélynek? és ezek mi alapon nyu-

gosznak, mi rendes és rendkívüli jövedelmek által biztosítvák? honnan és miként vétetnek a' tanítók? — ezek mit tanítanak, miként és milly sükerrel? milly felügyelet és kormányzat alatt állanak, éléhaladást vagy hátralépést mutatnak-é a' már létező oskolák? az új ivadék hányad része éli üdvöket? 's a' t. 's a' t.: illy 's még száz ide tartozó kérdésekre, ki az ki Erdélyben, csak némi hitelességgel, némi általánossággal is felelni tudna! Én részemről kereken vallom azt is hogy nem tudok, azt is hogy tudom hogy senki nem tud. —

2. Helyes nézetek és pedig a' nagy tömegre kibátó helyes és higgadt nézetek néposkolák szükségéről, céljáról, hatásáról, ezeken alapuló köz' részvét, ohaftása, mondhatnám, sovárgása a' nélkülözött jónak, 's helyes fogalma a' létesítés legegyszerűbb, de mellőzhetetlen eszközeiről 's föltételeiről. A' legjelesebb vezérek sem vívnak ki győzedelmet, ha a' sereg nagy tömge kedvvel 's elszántsággal nem segíti törekvéseiket.

Azért egyesület, népnevelési egyesület, melly létesítse az előzményeket, ez az eszme mellyre itt is és ismét meg ismét visszatérek. — Mikor egy illy egyesület célszerűen rendezett, 's buzgón folytatott munkássága által, a' hon közönsége tisztába jön néposkolai ügyüök állása, hiánya, szükségei felől, ekkor és csak ekkor lehet, 's tehát csak akkor kellend a' „mikéntnek“ is részleteibe bocsátkozni. — Beszélni szépen és hévvel és lelkesen beszélni most is sokat lehetne- 's nem volna bajos javaslatokat is adni, mellyekben tenger jó eszme legyen központosít-

va; mert hiszem akárki néhány forinttal megszerezheti 's egy kevés idő reáfordítással kivonatba szoríthatja Cousint, vagy Broughamot, Kröggert vagy Schwarzot, sőt egy pár héti fordulással Poroszhon valamelyik kerületében, jogsziut válthat magának „saját tapasztalival“ lépni meg báméskodó honfitársait, 's foganatosítani tanuságait. — Igen is javasolni bővön lehet; de nem az az étel önt erőt izmainkba 's idéz teljt és egészség biborát arczáinkra, melyet halmozott tállal előnkbe raktak — ha nincs étvágyunk hozzá; még nem is az, melyet bár miként letoltunk torkunkon; hanem csak az melyet megrágtunk, megemésztettünk, melly bennünk nedvé és vérré változott. — Fogékonyságot tehát uraim! minél terjedtebb fogékonyságot az üdvös javaslatok iránt eszközöljetekek előbb, főzzétekek ki jól a' dolgot mig tállalátok, 's mindenikre idő kell; vegyétekek azt magatoknak 's használjátok. — Népinevelési egyesület, ismét népinevelési egyesület! 'S itt talán úgy fog tetszeni, én is beszédim határához érkeztem, mert miután a' népinevelési egyesület van indítványozva, a' többi ott, vagy tíz év mulva, a' felvilágosult közönség színe előtt, lesz elmondandó. 'S valóban szorosán tekintve a' dolgot úgy is van. De másfelől a' messzi határu munkásságnak is kell kiinduló arány, 's ez ha talán különböző is attól, melly a' célhoz jutásé lesz, szükséges volt még is mint bármínó kezdete a' mozdulatnak. Legyen szabad tehát nekem is, mostani átlátásom szerint néhány vezér eszmét fejteni föl, néposkolák földadata 's aránya felől, csak olly formán, mint acquis-t adnak a' tekeasztalon, melly maga nem számlál ugyan, de szükséges a' számláló taszítások elkezdéséhez.

A' néposkola sajátága 's minden más oskoláktól megkülönböztető bélyege abban áll hogy feladatul nem a' növendékek külön élet céljokra 's rendeltetésökre készítését, 's kiváltan arra szolgáló ösmeretekkel ellátását tűzi maga elejébe, hanem csupán annyira törekszik, hogy a' nagy tömeg egyeteme, testi és lelki épségben, 's azon ösmeretekkel lépjék ki kebeléből élet-

pályájára, mellyek társasági helyzetünk következésében mindenkinek mint embernek és polgárnak nélkülözhetetlenek az önállás azon mértékének megszerzésére, mekkorát öle nem függő körülmények 's polgári viszonyok, részére lehetségesítnek. — Nem földészeti, müipar oskola tehát az, nem alsó osztálya a' tudományos oskoláknak, hanem egy magában bévégzett egész, mellynek

1ső földadata testi épség megtartása, erősítése, gyakorlása.

2ik, értelmesség fejlesztése, helyes elvek meggyökereztetése, józan észirány adása, 's az emlékezetnek és értelemnek ollyan és annyi ösmeretekkel gazdagítása, mellyek egyfelől helyhezetének 's viszonyainak állását voltaképpen fölvilágosítják, másfelől a' közélet reá is kiható ágáiban idegen gyámság alól folszabadítják, 's végre a' mivelődés azon pontján, mellyre emelkedett, megmaradni, vagy ön erején továbbis lépni képessé teszik, a' néposkola növendékét is. Végre és főleg

3or üdvös erkölcsi arány adása, 's valláosság mélyen gyökereztetése.

A' mi az első t illeti: Futkározni, 's mászkálni, hajhászódni 's birkozni, szabadba útasított életmódjánál fogva is, nagyon szeret a' porfiu. Ezen hajlamnak, elrendezett gymnasticai gyakorlatok által hasznos arányt adni, minden tekintetben 's a' többek között, két eléggé figyelemre nem méltatott, szempontból is felette üdvös volna. Egyik az, hogy a' hon egykori védjének nagyobb száma, most rendetlenül, közöttük pajzánkodik. Gyakorlott 's használni tanolt erő érzete mind készebb mind jobb katonákat adna. Másik, hogy az állásnak, mozdulatnak, 's magatartásnak, azon fesztelen könnyüségé, mellyet csak rendszerezett gyakorlat képes megadni, nagyobb visszahatással van enünknek magunk 's másoknak is irántunk való becslésére, mint gondolnók. Képzeltétekek egy népet, mellynek görnyedező állása, hatalmában nem álló idétlen mozdulatai, 's bámész meredt nézése minden nyomon magának 's nektek azt jut-

talja eszébe hogy ő rosszabb anyagból, elhanyagolt munkával, számatokra készült kontárszerkezet: — 's egy mást, melly egyenesen áll meg felemelt fővel, 's villámlo pillanattal szembe veletek, 's pattanó mozdulatokkal önkénytelen rezzenésbe hozza a' miveltebb puhát- 's kérdezzétek, vagy ha unnátok a' nyilt feleletet, lesétek el magatokban 's benne a' lelkületet, melylyel egymásra tekintetek: nem emberebbnek fogjátok-e őt csak azért- közelállóbbnak hozzatok, 's ő többre jogosultnak, de többre is kötelezettnek tartani magát? Az ön és idegen életet annyiszor mentő uszást, a' görög gymnasiumnak olly méltatlanul elfelejtett küzdés, futás, hajítás 's a' t. ben versenyző gyakorlatit, mind ide érttem. Sőt jós képzeletim még tovább ragadnak. Hallom kimondva, 's látom valósulva hogy az iskola nem félablaku szennyes füstös homályos négy falból áll, hanem egy téres kert, mellynek termése a' tanító anyagi, 's még szellemi jövedelmének is nagy részét teszi. Az ő vezetése 's példája után, ügyességben, kitartásban versenyző munkások benne a' növendékek. Kétszeres eperfa sorok alatt elszort méhkasokban gyakorlati oskolája áll, egy jövedelmes, könnyű 's gyönyörteli kereset-nemnek, legszebb példánya a' szorgalomnak, 's a' másik hasznos bogár a' selyem hernyó is, mint Poroszországban kiszabott foglalkodási tárgya az oskolának. — De szinte elfelejtém, hogy részletekbe nem bocsátkozni volt egyik föltételem; átmegyek tehát a' második pontra.

a) Beszéd nélkül az ember tuskó volna, erről senki nem kételkedik; de a' beszéd egyik kiegészítő neme, az irás és olvasás nélkül is nyomorék, 's nyomorékalb mint kinek egyik szemé hiányzik, mai viszonyaink között az sem szenved ellenmondást. Még nem olly régi időben ez előtt negyedfél századdal nem tudta nevét leírni az országbirája; ma irástudatlan, kötelességének jól meg nem felelhet a' falubirája; 's azért mint, nem tudom hányadik spanyol constitutio, a' polgári jogokat irás- és olvasás tudáshoz kötötte vala, úgy reménylem, hogy tíz

év mulva Erdélyben sem lesz egy tíz éves növendék is, ki írni és olvasni ne tudjon. Irni tisztán 's ha lehet csinosan. Olvasni jól, de

b) Ez a' „jó í olvasni“ nálam nem kevesebbet teszen, mint az iratban fekvő értelmet hangokban úgy adni vissza, hogy azt egy idegen ajku is sejteni képzelje. Igen nagy feladatnak tartjátok? 's arra hivatkoztok, hogy ez a' legmiveltebbek között is csakugyan kevesek sajátja? Úgy vagyon, mert mint a' közelet egyéb ágaiban úgy tudományban is megszokott de üres, legalább a' megszokás altató hatása által üresékké vált phrasisok zsarnoksága alatt szenderge nemünk fél éber álomban legújabb időkig. De ma már hány szónak, melly pedig csupa puszta szó és még is hatalmas vala, kérszámot értelméről jelen korunk, 's a' héj és kéreg alatt gyakran — semmit nem tanál! Lesz bizonyára az olly sok széppel és nagygyal terhes közelebbi évtized alatt, ki magyar nyelvtanbau is valósítandja az olly egyszerű eszmét, mellyet a' Parthenon írója előszavában kimondott: „tisztaba jöni a' felől, miről és miként beszélünk.“ 'S ez a' nyelvtan tetszőleg helyesen beszélni, de tulajdonképen helyesen gondolni, itélni 's következtetni, eszméinket egy más mellé, egymás alá 's egymás fölibe helyesen rendezni, tanítand; 's a' szó és értelem egyítését, az ige testté (tulajdonképen lélekké) lételét, le style est l'homme-ot fogja létesíteni. Lesz más ki e' nyelvtant, néposkolák számára, alaposságának üres formulákkal folcserélése nélkül népszerűsítendi. 'S ez az illy eszméjü, 's népszerű magyar nyelvtan az egyetlenegy concreto-abstract tanulmány mit néposkolában, a' növendékek értelmének idomí mivelése végett honosítani kívánok; mert

c) Számvetést igen is akarnék taníttatni annyit és talán többet, mint most az úgy nevezett tudományos oskolákban kilencz és még néhány év alatt tanulni szoktunk, t. i. mind azt mi a' köz életben előforduló esetekre alkalmazható; de ezt teljességgel nem a' legsubtilisabb tudomány finomságaiba ereszkedve, hanem csupa közvetlen practikai alkalmaztatás szempont-

jából. Ellenben műhatatlanul hozzá kapcsolom, a geometriát, vagy ha a név igen elrettentőleg tudós, a kultúrgyakon előnkbe ötlő terjedési formák ösmértetését, azoknak össze- és fölmérését illető szabályokkal, 's a rajzolás elemeivel.

d) A szorosabb értelemben anyagi ösméretetek közül, nem tudom mellyiket sorozzamelebb: a természetnek, mellyben mint emberek, vagy a honnak, mellyben mint polgárok élünk, mind kettőnek parányiságunkat elnyelő, mind kettőnek még is kiegészítő tagjai ösmértetését. Az elsőnek bár milly előszeretettel legyen is íranta, 's bár milly fontos elemnek tartsa is azt minden értelmes és nevelésben szavazattal bíró ember néposkoláknál is, igen nagy terjedelmet még jó tova terjedő korig nem annyira ohajtani mint igéni nem merek. De csakugyan a szemünk fölnyitásával azonnal előnkbe ötlő természeti jelenségek 's tünemények kielégítő magyarázatát, a practicaí szempontból vezetett állat-ásvány, 's főleg növénytant tervemből ki nem hagyhatom. Ellenben a honnak physicaí, társasági 's polgári viszonyok tekintetében, minél terjedtebb 's részletesebb ösmértetését lényegesnek tartom, 's a külföldre, és ebben a nálunk létezőknek megfelelő viszonyokra, még most csak alkalom szerinti, 's összevasonlító kiereszkedéseket ajánlanék, egy rövid bévezetés után a földgömb általános ösméretére, mellyben mintegy olly formán mint Brassainál volnának beszöve az imént említett természet 's terménytani ösméretetek, gyakorlati szemléltetéssel világosítandók. Végül

e) Arra a felköltött eszméletü embernél mellőzhetetlen kérdésre is „mi történt a világon tegnap és az előtt“ kellene valamit felelni. De midőn egyfelől tartok tőle, hogy javasolt tanitmányaim ellen már is az „igen sok“ vádja jajdul föl, másfelől elgondolom, hogy vallásunk mellynek népnevelésben legelső fontosságot tulajdonítok, historiai és pedig a historia legelső eredetéig 's azon is túlható adatokon épül, sőt azokat mai állása szerint, kiegészítő elemül foglalja magában; önként jövök arra a javas-

latra, hogy a világ történeteit néposkolában, tekintsük, 's ösmertessük úgy, mint egy jóltevő isteni gondviselés szakadatlan lánczczal egybefüggő intézményeit az emberi nem erkölcsi tökélyesítésére 's holdgítására, a vallás által. Erre a lánczolatra fűzzük föl mind azt, mit a lefolyt idők tárából velök megösmertetni érdekesnek itélünk; csak honunk állását világító eseményekre terjeszkedvén bővebben ki, nem itt, hanem a honösméret szakaszában.

Jövök már a harmadik 's legfontosabb tárgyra, melly az erkölcsiség és vallásosság. E kettő néposkolánál, nekem egy. Jól tudom ugyan hogy az üdvös erkölcs-irányt főleg szülei oktatás és családí példa adja meg, rend és fenyték, gyöngéd 's igazságos bánásmód, és példa és ismét példa tartják fön, 's erősbitik ott-hon, az oskolában 's az életben; 's azért mindezeket, mint önként értetődőket, szíjére kötöm a néposkola vezetőjének is: de nem felejt-hetem, hogy mint minden külön szaku oskolának, úgy az általános néposkolának is főarányát azon osztály egykori helyzetétől 's rendeltetésétől kell vennie, mellyért fönáll, és ez a nép; az a nép, mellyben mind azt mi emberben szent és isteni 's mi által emberi társaság és polgárat lehetségesítve van, nem önelméletből kivont elvek, hanem csupán a vallás, 's ennek öre 's depositoriuma az egyház élteti. Néposkola — értsük meg jól — NÉPoskola tehát nem lehet egyéb mint az egyház kiegészítő része, azon előintézet hol a nép megkapja az irányt, mellyet a nép-erkölcs szélesebb oskolai intézete az egyház nem vezet többé, ez késő volna, hanem megtart, óv és erősít. — Néposkolában ezért túlnyomólag szükséges elem a vallásosság, 's ennek mind belső mind külső eszközök általi erősítése. Innen

a) Azoknak mik a vallás lényegét teszik, 's mikben az a legphilosophibb szempontból is egy jelentésü az erkölcsiséggel, nem tudok elég meletet, buzgóságot, akarnám mondani, isteni ihletést ohajtani a tanítónak.

b) Kivánom az oktatás és szabályok süke-

resítésének mulhatatlan feltételeit is, a' szelid-
séget, igazságosságot, gyöngéd bánást 's példányul
szolgáló maga viseletet, de

c) Megadom jogait annak is mi csak kül-
ső csak köntös, de fejlődtségünk jelen stadiu-
mában, 's talán örökre is mellőzhetetlen szük-
ség lesz — vallásra nézve emberek között. Je-
lesen

1) A' néposkolát, még egyszer mondom
NÉPoskolát, egyházi intézetnek, sőt az egyház
egyik kiegészítő elemének, a' néposkolai tanítót
egyházi hivataloskodónak, 's annál ki az örege-
ket tanítja, akár fontosság akár tekintetre néz-
ve nem alább állónak, akarom tekintetni.

2) Hogy e' nézetnek valóság feleljen meg,
a' néposkolát egyházi igazgatás fölügyelete 's
kormányzása alá rendelem, a' polgári hatalom
ellenőrködő befolyását, mi önként értődő erre
is szint úgy mint az egyházra általában főnhagyván.

3) Minden növendéktől a' vallás hitczikke-
lyeinek, szertartásainak pontos ösméretét, külső
isteni tisztelet folytonos gyakorlatát megkívánom.

4) Azon vallásos felekezeteknél, melyek
a' szent könyvtől a' hallgatókat el nem zárják,
azt szorgalmasan olvastatom. Végre

d) Ez egy tárgyban a' néposkola hájairait
a' növendék és serdülő koron túl 's bizonyos
tekintetben a' férfi korra, de miveltségünk ál-
lásához képest tehát ott is gyermekekre, kiter-
jesztetni ohajtanám; nem másként hanem úgy
mint honunk a' szász nemzetnél egy sok üdvös
eredménynyel igazolt példányban előnkbe tün-
teti. Ott 's mint lutheranus (Erdélyben = Szász)
egyházi igazgatás alá tartozó helységben, Vizak-
nán szülőtte városomban is, a' nőtlen ifjak 's
hajadon leányok a' helybeli öregek egyházi ta-
nácsának (presbyterium) fölügyelete alatt szep-
lőtlen erkölcs és hir egyesületeit alkotják. Ki-
hez mocsok vagy gyanu fér, a' társaságból ki-
tiltatik, 's közös multságokban részevő nem
lehet. Az ingadozók megintetnek, a' hibázók meg-
dorgáltatnak, a' vétkezők megfenyittetnek, 's
mind az egyházi előljárók által, kik a' meglett
koruakat 's házas társakat is czivakodás vagy e-

gyéb közbotránkoztatás eseteiben, megszólitják,
intik, feddik, 's közbecsülésre ható büntetések-
kel fenyítik is. Hierarchia és türelmetlenség, skót
covenant 's divina humanis miscuit — jut esze-
tökbe, 's fölajdultok? — Népgyámság kell mig
van szükség reá, mig a' nép de facto kiskoru,
's csak azért mert béhunyt szemmel nem oly-
lyannak akarjuk tekinteni, még nem szűnt meg
az lenni. Szász földön legalább, tapasztalás szer-
int, illy intézmények, rend, erkölcs, 's ille-
delem, 's a' mi ezekkel kapcsolatban áll, szor-
galom 's tehetőség tekintetében is felette üdvös-
öknek mutatkoztak, 's czélszerű voltuknak leg-
eldöntőbb bizonyosságát nem kétlem, idő folytá-
val elhozandják — azt hogy magok magokat fe-
lesleggé tegyék.

És már innen vissza tekintve, hányan igen,
vagy inkább hányan nem fogják mondani: Sok
különös mellett van némi figyelmet érdemlő is
beszédeidben, de ismét előttünk emelkedik a'
hajótörés három kösziklája u. m. (a' közmél-
tánylat szükségét itt nem is említve) alkalmas
tanítók hiánya, a' pénz, 's mi ezekhez járul, ké-
zi könyvek nem léte; mert iskola, 's még leg-
tulzottabb eszményhez közelítő tanító is, fegy-
vertelen had és üres marku vitéz, de

a) tanítókról, kiknek mint első szükségnek,
elállítására más boldogabb országok külön in-
tézeteket alapítottak, körülményeinkhez képest,
mint főnebb ériutém, szóljunk a' tudományos
oskolák rendszeresítésével kapcsolatban; mert mi
most ezeknek Seminariumát csak ott kiszakasz-
tandó tábláskában létesíthetjük.

b) Költségről, beszéljünk bővebb 's rész-
letesebb kiereszkedéssel, az egyesület kebelében,
's legyünk jó reménnyel a' kormány és közön-
ség legtisztább önérdékek iránti fölvilágosulása
felől. Végre

c) Könyvek, czélszerű könyvek dolgaért
valóban leginkább aggódom; mert illyeket nem
Edvi Illésnek, hanem Európa 's a' hon legmé-
lyebb, legmagasabb 's legterjedtebb nézetű em-
bereinek, egy gr. Széchenyinek, vagy Kossuth-
nak, vagy Fáynak kellene írni; de jutalmak,

fölszólításak, főleg pedig lételének, 's elkezdett 's tetteleg bém bizonyuló sikerrel folytatott munkásságának tömérdek hatása által, itt is sokat, 's tán csudát — valóban szinte az is kell — eszközlend az egyesülés. Azért még egyszer, de nem utoljára népnevelési egyesület! népnevelési egyesület!

És itt, itéletem szerint kétségkívül igen is sokra terjedő közléseim elsőjét bévégezvén, pár létre búcsumat veszem tőled nyájas olvasó társam! majd egy másodikkban arról mit rövidség okáért műoskolának neveztem, 's végül felsőbb tudományos intézetekről közlendő értekezésemhez türelmed új erőre pihenésének időt engedvén.

Szász Károly.

A' cserkesz leány.

Orosz Novella.

(Folytatás.)

— 'S valóban, szép volt Biéla! magos termető, sugár, fekete szemei mint egy hegyi zergének; béhatottak azok az embernek a' lelkéig. Pecsórin, egészen elmélyedve, nem vonta el szemeit róla, 's az is némellykor oldalvást lopva pillantott feléje. Csakhogy nem egyedül Geczi legelteté szemeit a' kellemes főnökleányon; a' hajlék szegletéből két másszem is villogott rá, mozdulatlan, lángolva. Jól megnézővén, régi ismerősömet Kász bicsot találtam. Ő, tudja ön, nem volt sem olyan, hogy barátunknak mondhatnók, sem olyan, hogy nyilván ellenünk lett volna. Sok gyanú volt rá, noha semmiféle roszról nem leheté vádolni. Gyakron jött hozzánk a' várba juhokkal, 's olcsón árulta, csak soha sem akart alkunni, mit legelőbb kért, megkellett adni, — készebb lett volna fejét levágnai, mintsem alább hagyja. Mondták háta mögé, hogy szeretné a' Kubánon túl némelly elleneinkkel czimborálni, 's igazán úgy is nézett ki mint egy rabló; alacsony, szikár, szélesvállu... De rend-

kivül ügyes volt, ügyes mint az ördög. Tatár öltönye mindég szakadtas, tele foltokkal, de fegyvere ezüsttel kirakva. És lova, hires volt az egész Kabardában, — 's ám jobb lovat annál képzelni sem lehetett. Nem hiába irigylé minden rablólovast, 's nem egyszer próbálták ellopni, csak nem sült el. Mintha most is előttem állna az a' ló: fekete mint szurok, lábai karcsuk, kemények, 's szemei nem rozszabbak mint a' Biélaé; és minő erő! ötven versztnyire elfutott egy húzomban; 's mint bétanítva! — mint egy jó kutya ment ura után, sőt még szavát is ösmérte! Igazi rabló-mén!....

Ma sötétebb vala Kász bics mint máskor, 's észrehevém, hogy köntöse alatt vért-ümög volt. „Nem hiába van ez a' vért-ümög rajta,“ gondolám: bizonyosan valamit forral magában.

— A' hő szobából kimenék a' hivesre. Ejj boritá már a' hegyeket, 's köd borongott a' szirtnyilasokon. A' szin alá fordulék hol lovaink állottak, megnézni van é abrajok, 's aztán szemesség soha sem árt; derék lovam volt, 's nem egy kabardai vette volt már szemügyre.

— Egyszerre beszédet hallok; egyik szóra mindjárt rá ismertem: Aszamát volt ez, gazdánk fia; a' másik gyérebbe szolott 's halkabban. „Miről csevegnek?“ gondolám: „talán csak nem az én lovamról?“ Lekuporodtam a' sövény mellé, 's fülelni kezdék, hogy egy szót is el ne veszitsek.

„Szép lovad van, Kász bics!“ monda Aszamát; „ha úr volnék a' házban 's volna háromszáz kanczám, felét érette adnám.“

— „Ahá, Kász bics!“ gondolám, 's eszembe jutott a' pánczéling.

— Igen, felele Kász bics, kevés hallgatás után; nincs ennek párja egész Kabardában. Egyszer, — a' Tereken túl történt, — kimentem czimboráimmal muszka lovakat rablani; nem sült el, szaladnunk kellett, merre csak lehetett. Már hallám hátam megett a' kozákok ordítását, 's előttem sűrű erdő. Leguggodtam a' nyeregbe, Alláhra biztam magamat, 's legelőször életemben bántottam meg lovat korbácsal. Mint

egy madár, szökdel el az ágak közt; éles tüskék szaggatták ruhámat, puja szilágak csapdos-tak arczul. Lovam átugrott a' tuskókon, szét szaggatta mellyével a' bokrokat, golyók zúgtak el fejem felett; már hallám az üldöző kozákokat mögöttem. . . . Egyszerre egy mélység tá-tong előttem; lovam meghökkent — 's ugrék. Hátulsó lábai lesikultak a' tulsó martról 's az elsőkön függött; elvetém a' féket; 's lefuték a' nyilásba, ez által mentve lón lovam; felugrott. Mind ezt láták a' kozákok, . . . de egyik sem e-reszkedett le utánam keresni: kétségkül azt hit-ték, nyakamat törtem, 's hallottam, mint erő-ködtek lovamat elfogni. A' vér megállott szí-veimben, a' nyilás hozzában másztam a' nagy fű-ben, — látom: itt az erdő széle; néhány kozák nyargalt ki belőle a' szabadra, 's im! az én Karagözöm feléjek rohan; utána mind; so-ká kergették, kivált az egyik már kétszer majd nem hurkot vetett nyakába, reszkettem, szemem lesütve imádkoztam. Néhány percz mulva föl-nézek 's ni! az én Karagözöm, farkát fenhor-dozva röpül mint a' szél, 's a' gaurok belé hagy-va távoznak. Allahra! igaz, szent igaz! késő é-jig ültem az üregben. Hirtelen, mit képzelsz Aszamát? hallom a' homályban, hogy a' mar-ton egy ló futkos, fű, nyerít, és topog; meg-ismertem az én Karagözöm nyerítését: ő volt valóban, az én hű társam! . . . Ez óta elvál-hatlan barátok vagyunk.

'S lehetett hallani, mint lapogató sima nya-kát kezével, különféle gyöngéd neveken szólítva.

— „Volna ezer kanczából álló ménesem“ monda Aszamát, mind neked adnám a' te Ka-ragözödért!“

— „Azért sem adom“ felele Kászbics hi-degen.

— „Tudod mi, Kászbics,“ monda Asza-mát nyájason, „te jó ember vagy, derék dsigit, de apám fél az oroszoktól, 's engem nem bo-csát a' hegyekre; add nekem lovadat, 's én min-dent megteszek a' mit csak kívánsz, ellopom szá-modra apám legjobb puskáját, legjobb kard-ját, a' mi csak tetszik neked; az ő kardja kü-

lönös jóságú; éle, a' hogy kezedre teszed, ma-gától szívódik bé a' húsba; 's vértümege van olyan mint a' tiéd, minden bizonynal.“

Kászbics nem felelt.

— „Midőn legelőször lovad megláttam,“ folytatá Aszamát: „midőn alattad körben járt, 's orrát felfúva elszökdel, valami kimondha-tatlant érzék lelkemben, 's azóta minden e-gyéb utálatos lón előttem: apám legjobb mé-neire megvetéssel tekinték, szégyeltem volna rá-jok ülni, 's elfogott a' bánat egészen; búsan ültem egész napokig egy kőszirten, 's minden pillanatban feltűnt képzetemben a' te barna lo-vad némes járásával, sima, nyilt egyenes lá-tával; szemembe pillogatott vidor szemével, mintha szólni akarna. Meghalok Kászbics, hogy ha nem adod át!“ monda Aszamát resz-keteg hangon.

Ekkor siróba fakadt; de meg kell jegyez-nem, hogy Aszamát konok egy suhancz volt, kinek semmi a' világon nem sajtolt volna ki könnyet szeméből, még midőn gyermek volt.

— Nemi gúnyoló kacaj volt hallható válaszul.

— „Hallod!“ kiálta Aszamát kemény han-gon: „im, én mindenre eltökéltem magam. Elloppjam-e számodra nénémet? mint lejt, mint énekel! 's olly szépen tud himezni! Illyen leá-nya a' török szultánnak is alig van. . . . Aka-rod? Várákózz rám hólnap éjszaka a' szirtü-regben, hol a' patak foly, ott fogok vele el-menni, — 's ő a' tiéd. Nos, nem éri fel Biéla lovadat?“

— — Soká, soká gondolkozték Kászbics; végre felelet helyett egy régi dalt kezdett hal-kal énekelni:

Szebbnél szebb lány hazámban van elég,
Sötétben csillagként ragyog szemök,
Szerelmök édes, irigylendő sors!

Ám a' szabadság még is edesebb.

Arany 's ezüstön sok hólgyet vehetsz,
De szép derék ló minden árt halad,
Repül a' pusztán mint a' forgó szél,
Nincs benne fortély, semmi változás. —

— Hiába ostromolta őt Aszamát ajánlatá-

val, sirt és hizelgett, és esküdözött; végre indulatba jött Kászbics:

— „Lódulj, esztelen fattyu! Miként ülhetéd meg az én lovamat? Legelső három lépésre lesujt a' porba, 's kitörök nyakad a' köveken.“

„Én“ kiálta felbőszülten Aszamát, 's a' gyermektör vasa csengett a' vértümgön. De egy izmos kar visszaveté 's olly keményen ütődék a' palánk kerítéshez, hogy ingott ez tőle. „Szép tréfa kerekedik ebből egyszeribe,“ gondolám, sieték a' szin alá, lovainkat felkantározám, 's a' hátulsó ajtóhoz vezetém. Két perczre már iszonyú zaj volt a' házban. A' mi ott történt, röviden ez: Aszamát, szaggatott köntőssel bérohanván kiáltá, hogy Kászbics megakarná őt gyilkolni. Mind felugrottak, 's fegyvert ragadva kezdtek a' csetepatához. Nagy lárma, ordítás, lövések; de Kászbics lovon ült már, 's mint egy ördög rontott keresztül a' tömegben az utszára villogó karddal. „Idegenek közt vagyunk,“ szólék Geczéhez, kezét megfogva: „Nem ártana iunen odább állani?“

„De várjunk egy kissé, mi lesz mind ennek a' vége!“

— Jó semmi esetre nem: így van ez náluk: jól isznak együtt és vígadnak 's aztán a' perpatvar. Ezzel lóra vetők magunkat és sebvágtatva haza menénk.

„S mi érte Kászbicsot?“ kérdém a' kapitányt.

— Mi a' manó érhetné őket! monda theáját fogytig felhajtván: kimenekült szőröstől bőrröstől.

— Egy kis szünet után folytatá: Egyet örökké bánok; haza érkezvén elég bohó valék Geczinek mindent elébeszélni, mit a' kerítés mellett ülve kihallgattam vala, ő mosolygott erre, olly csalfán és titokteljesen! — 's valamit gondolni látszék.

„Mi az? oh kérem, beszélje tovább!“

— Nincs hát egyéb mit tennem. Beszélni kezdettem, azért folytatnom kell.

Négy nap mulva hozzánk jött Aszamát. Szo-

kása szerint Geczéhez ment, ki őt nyalánkságokkal etette. Ott valék; lovakra jött a' szó, 's Pecsórin dicsérni kezdte a' Kászbics lovát, milly bátor, milly szép, mint éppen egy zerge, — elég az, hogy nem volt több ollyan a' világon.

— A' kis tatár szemei égni kezdettek, de Pecsórin úgy tett mintha nem venné észre; másra fordítom a' beszédet, de ő mindég viszatért a' lóra. Ez a' jelenet ismétlődött, valahányszor Aszamát hozzánk jött. Három hét alatt láthatólag fogyott és halványult a' fiu, mint ez, uram, a' szerelmes regényekben történik. Be csudálatos!

— Lássá ön, én csak későre tudtam meg az egész csalfaságot. Geczi annyira ingerlette őt, kicsinen mult, hogy a' vízbe nem ugrott. Egyszer így szólott hozzá:

„Látom mennyire szereted ezt a' lovat Aszamát, de nem fogod meglátni, szint olly kevéssé mint a' nyakszirtodat! De mondza még is, mit adnál annak, ki meg tudná neked szerezni?“

„Mindent mit kívánna,“ felelt a' fiu.

— „Így hát megszerzem én neked, csak azon feltétel alatt. . . . Esküdjél, hogy megfogod tenni. . . .“

„Esküszöm. . . . Esküdjél te is.“

— „Jó! Esküszöm, a' ló tiéd lesz; de köteles vagy azért nénédet Bielát nekem elhozni. Karagöz lesz az ő jegyajándéka. Remélem, az alku rád nézve kedvező.“

Hallgatott Aszamát.

— „Nem akarod? mint neked tetszik! Azt hittem, már egész ember vagy, lám te gyermek vagy még: igen kora még neked lovagolni. . .“

— Aszamát tűzbe jött. „De az apám?“ monda.

— „Hát soha sem megyen el hazul?“

„Az igaz!“

— „Áll az alku?“

„Áll“ suttogá Aszamát, sápadtan mint a' halál. „Mikor hát?“

— „Legelső alkalommal, midőn hozzánk jő Kászbics; megígérte, tíz juhót hajtani ide; a' többi — az én dolgom. Légy szemes, Aszamát!“

(Folytatása közelibbről.)